

DOODGAAN DOEN WE
ALLEMAAL MAAR WAT
MET STERVEN?

OVER ZIN, ONMACHT
EN VERBINDING

8 SEPTEMBER 2022

VLAAMS CONGRES PALLIATIEVE ZORG
PROF. DR. IGNAAS DEVISCH
UGENT - MEDISCHE FILOSOFIE & ETHIEK

TER INLEIDING

- Reflectie over zin, sterven en verbinding
- Maatschappelijke evoluties en impact op omgang met lijden en sterven
- Hoe levenseinde en palliatieve zorg anno 2022 te begrijpen?

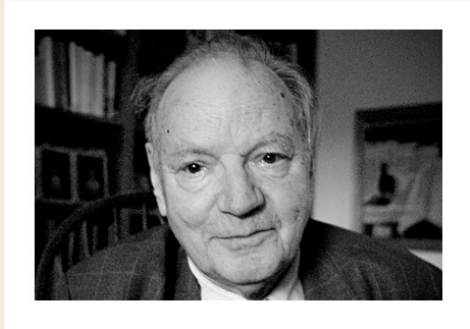

I. MAATSCHAPPELIJKE EVOLUTIES

Van lot naar maakbaarheid

ODO MARQUARD

“eerst was er niets maakbaar, dan was er iets maakbaar
en nu is alles maakbaar”

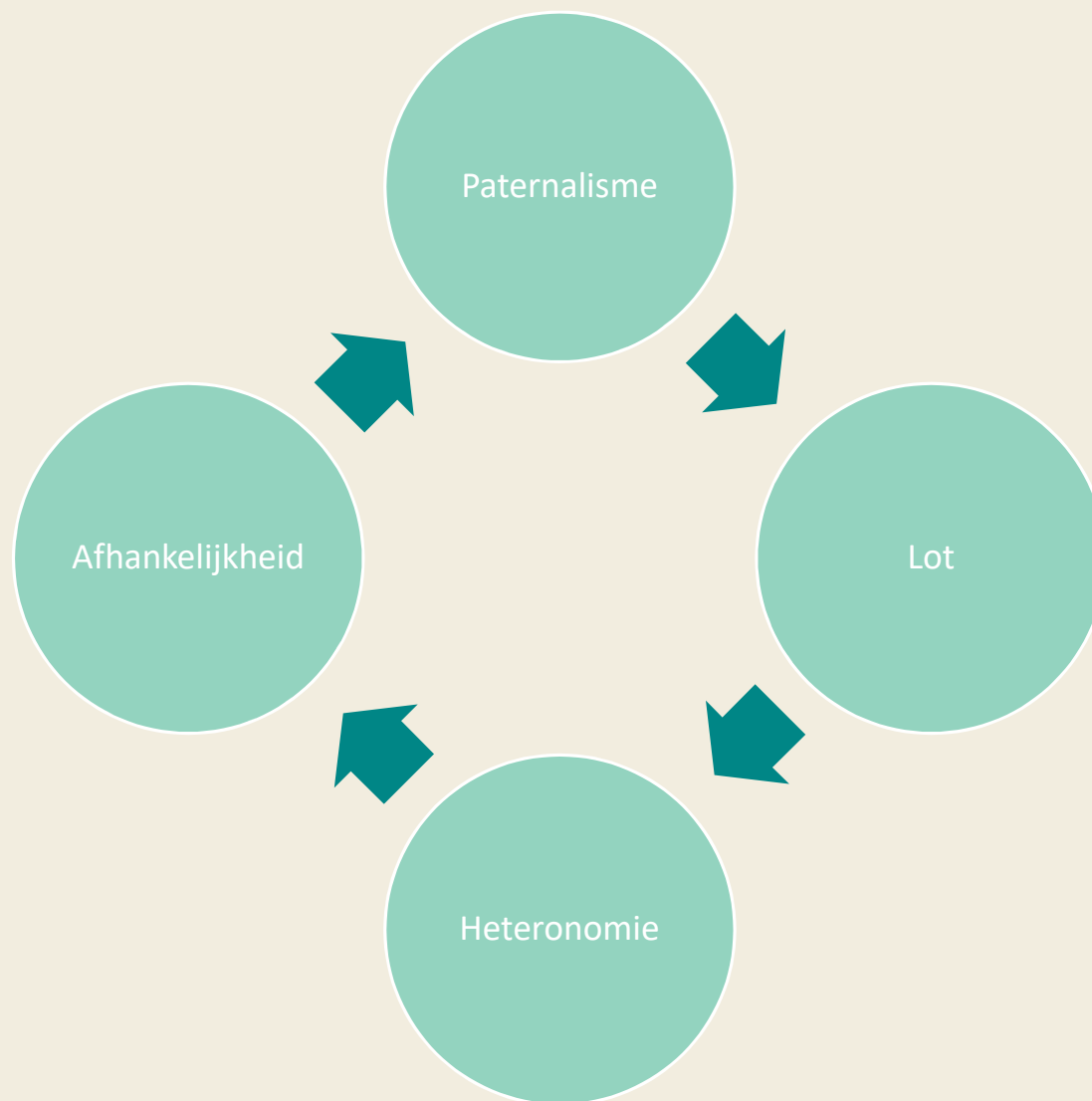
(Apologie des Zufälligen, Reclam, 1986)

TWEE GROTE EVOLUTIES

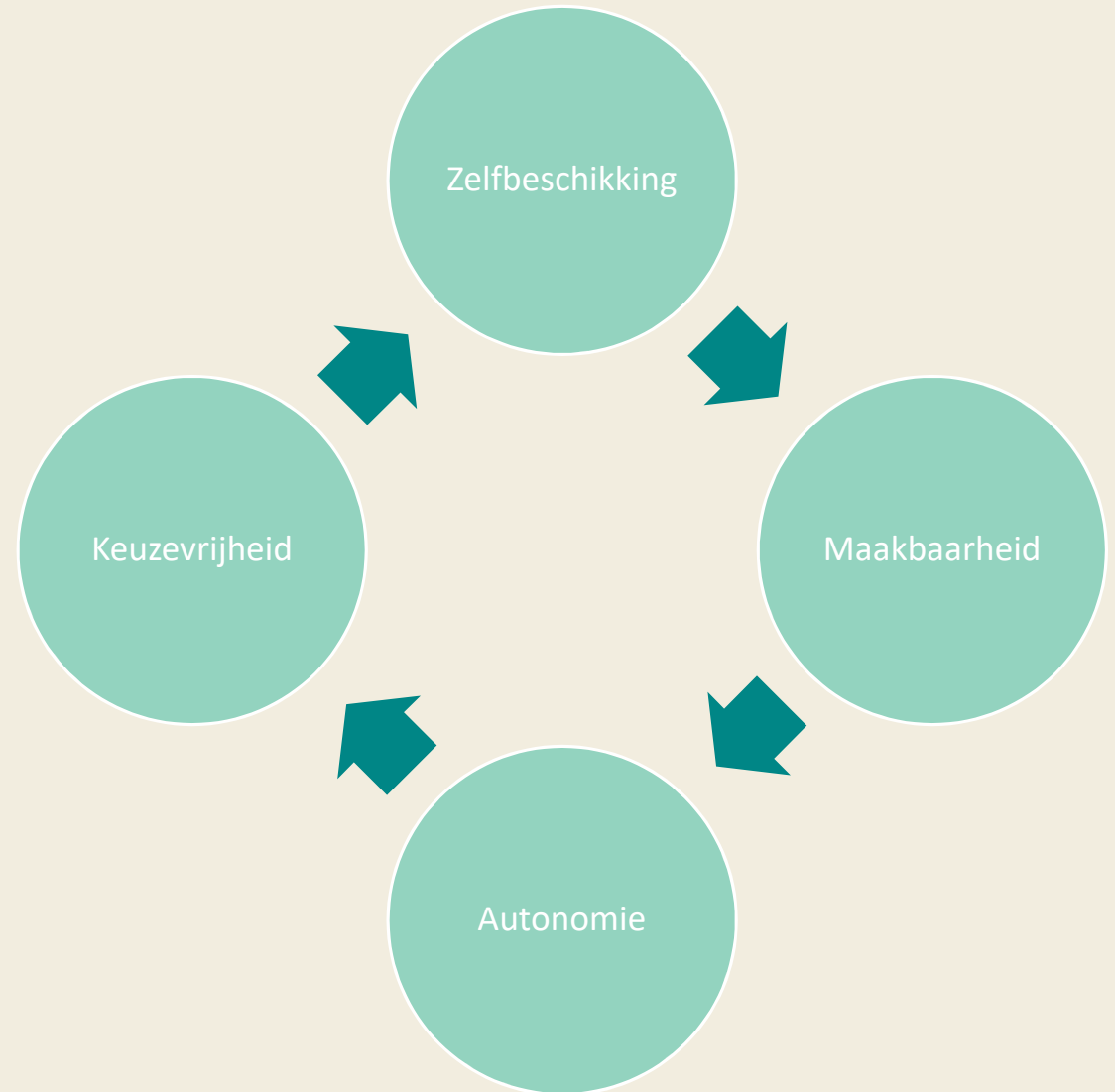
1. Zelfbeschikking
2. Opstand tegen het lot

VERLEDEN

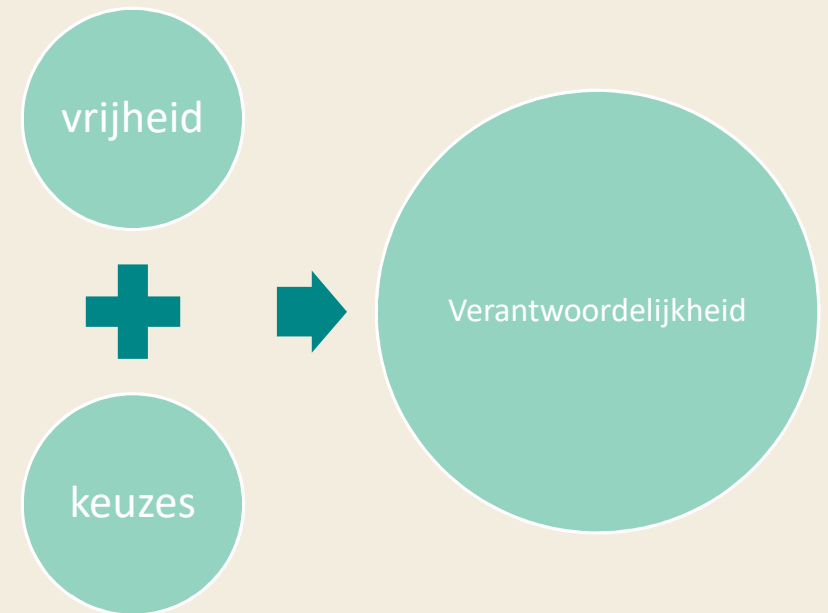

HEDEN

EXISTENTIËLE ACTIERADIUS

- Wordt groter
- Keuzes en morele dilemma's nemen toe

OPSTAND TEGEN HET LOT

- Moderniteit: tijdperk van 'reflectieve afstand'
- Niet leven maar levenskwaliteit
- **'wet van de toenemende ergernis'**: hoe meer we existentie onder controle hebben, hoe minder we blijf weten met wat aan onze controle ontsnapt

II. ZORG, ZIN EN VERBINDING

‘Er te zijn’

ZELFBESCHIKKING

- Individu als vertrekpunt medisch en maatschappelijk handelen
- Vraag naar meer beslissingsbevoegdheden van individu
- Meer inspraak en meer informatieplicht naar P toe

LIJDEN EN ZORG

- Lijden heeft letterlijk geen 'zin' meer (indien geen geloof in leven na dood)
- Leven niet langer een te aanvaarden lot
- Maar doodgaan doen we tot nader order allemaal
- Dus wat met sterven?

SEIN UND ZEIT

VON

MARTIN HEIDEGGER

MAX NIEMEYER VERLAG TÜBINGEN

ZORG

“de manier waarop we ons in ons handelen om de wereld bekommeren ('zorg') vindt zijn grond in de manier waarop we onszelf ervaren ('existentie')”

Anders gezegd:

- Zorg: gekoppeld aan reflectie over wie we (willen) zijn
- Waarnaartoe met zorg?
- Existeren= zorgen, zorgen= existeren

DOOD

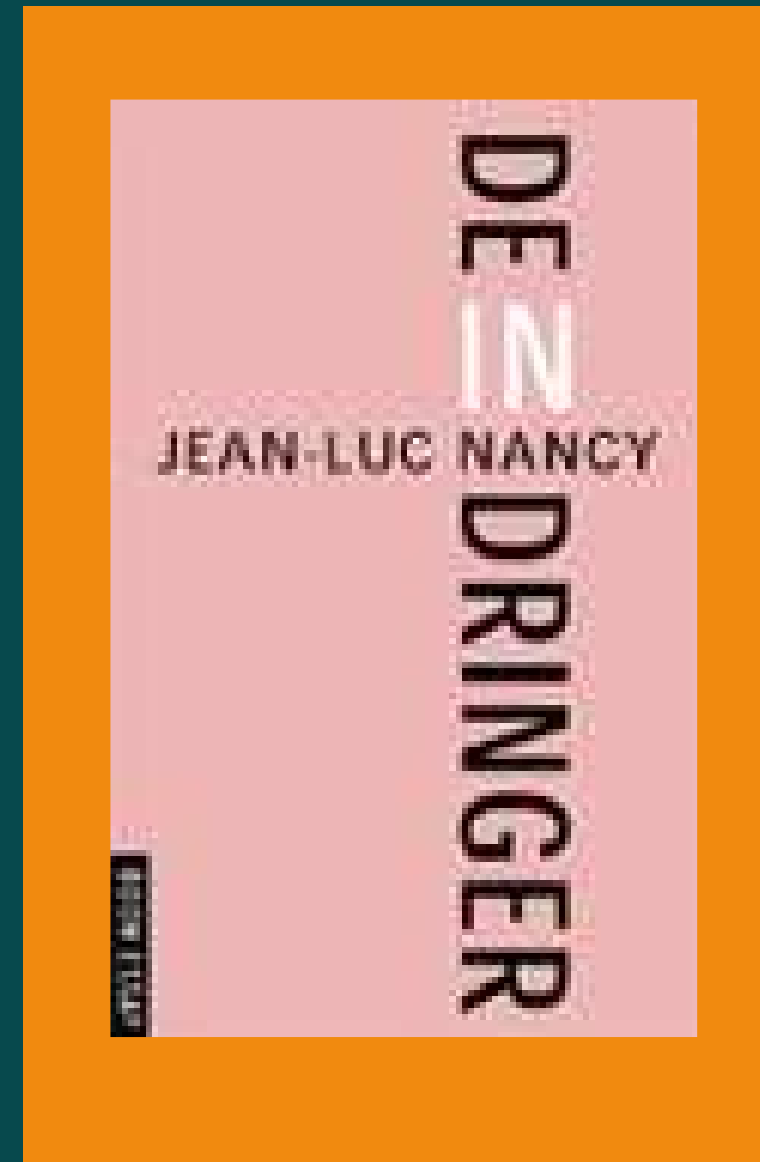
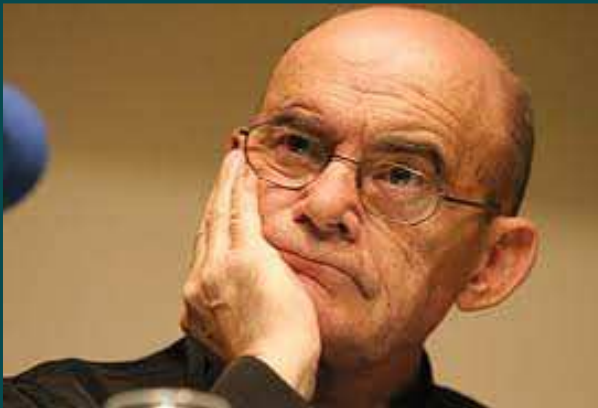
Komt altijd te vroeg (als we willen leven)

JEAN-LUC NANCY

(1940 – 2021)

L'intrus

SCHANDAAL

Op dat moment ben ik vijftig jaar: alleen voor de bevolking van een ontwikkeld land aan het einde van de 20e eeuw is die leeftijd jong... Op deze leeftijd te sterven was, nog maar twee of drie eeuwen geleden, niets schandaligs. Waarom kan het woord 'schandelijk' vandaag de dag bij me opkomen, in deze context? En waarom, en hoe, is er voor ons 'ontwikkelden' geen sprake meer van een 'goed moment' om te sterven (dat moment ligt nauwelijks voor ons tachtigste jaar, en valt steeds later)?

Toen een van de artsen me op een dag: 'Uw hart was geprogrammeerd om vijftig jaar mee te gaan'. Maar wat is dat voor 'n programma waar ik maar geen noodlot of voorzienigheid van kan maken?

STERVEN

- Hoe zin te geven aan wat ons ontsnapt?
- Tragische dimensie menselijke existentie
- Het loopt altijd slecht af maar de wijze waarop kunnen we zelf bepalen

TER AFRONDING

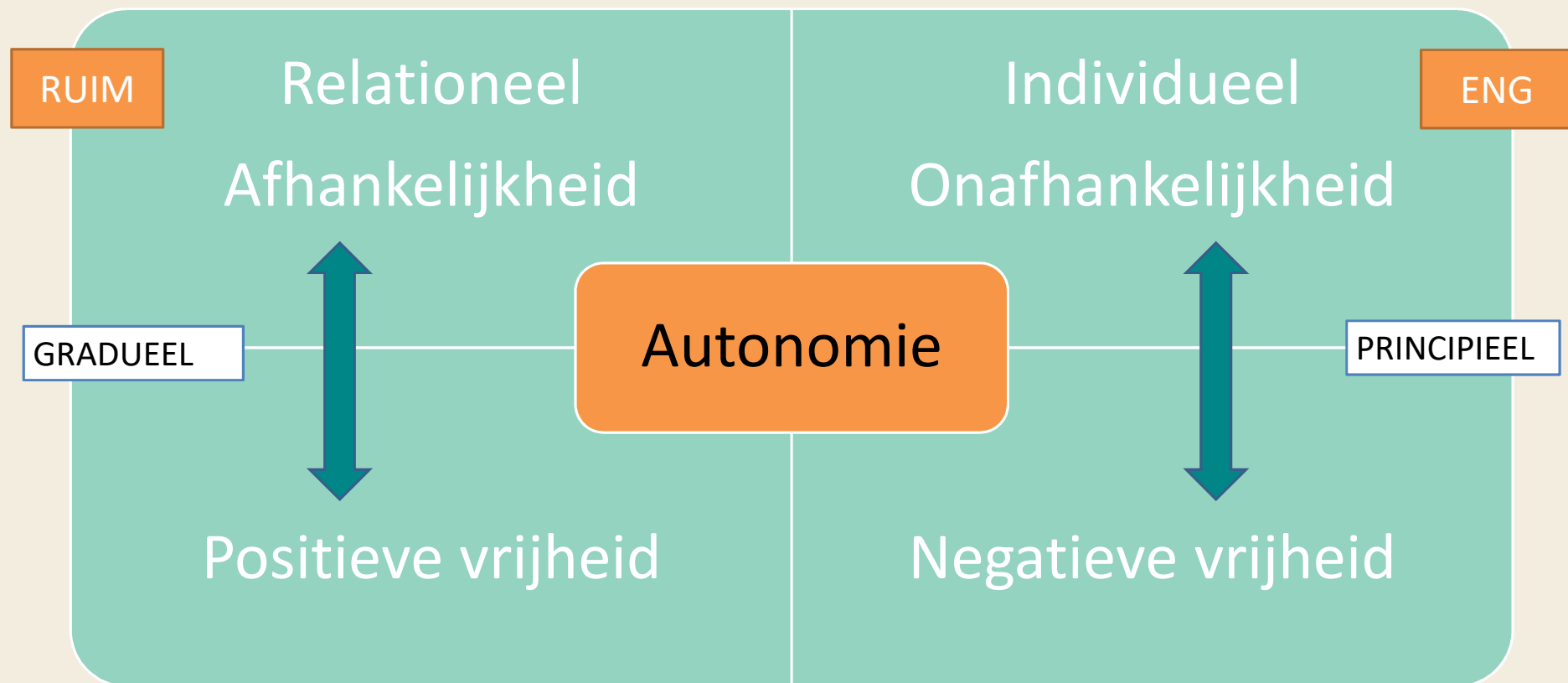

ZIN EN VERBINDING

- Zin ontstaan vanuit de vraag naar wat wenselijk is, wat we willen doen
- Reflex: omdat we doodgaan is alles zinloos?
- Of net tegendeel?
- Friedrich Nietzsche: *Ungrund* versus *Abgrund*

ALS AUTONOMIE VRIJHEID* ONTMOET

* Isiah Berlin, *Two concepts of liberty*

PALLIATIEVE ZORG

- Omdat het sterven ertoe doet
- Zin ontstaat als zorg in verbinding

